

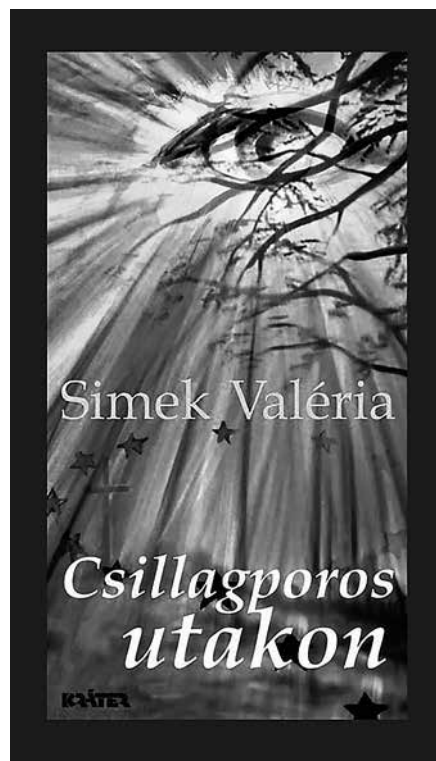
Sebők Melinda

Az emlékezés árnyéksarkaiban fölszakad a múlt

(Simek Valéria *Csillagporos utakon* című
kötetéről)

„A föld elárul. Magához ölel.
A többi kegyelem.”
(Pilinszky)

„Az emlékezés nem visszatérés a múltba,
hanem a múlt minduntalan
betolakodása a jelenbe.”
(Bergson)

Simek Valéria *Csillagporos utakon* című verseskötét olvasva a fent idézett két mottó jutott eszembe: Pilinszky *Szálkák* kötetében megjelent *A többi kegyelem* költemény keresztény szellemisége, valamint Bergson *A teremtő idő* című írásában kifejtett emlékezés-filozófia két olyan szemlélet, amely kapcsolatba hozható a kötet lírai darabjainak üzenetével. A múlt emlékfoszlányainak folytonos felidézése, az emlékek rétegződésének súlya, a szülőföld holtig tartó szeretete, a bakonyi tájhoz való hűség, az egyén sorskérdései, a hallgatás fájdalmas csendje és az isteni kegyelemben való reménység: ezek a gondolatok, érzések szövik át a költőnő legújabb kötetét.

Simek Valéria 1953-ban született Bakonycsernyén, s azóta is ebben a dunántúli faluban él. Ebből a varázslatos bakonyi tájból erednek művészetének gyökerei, amelyekből azóta is táplálkozik, érlelődik költői világa: „Kötve vagy ehhez a tájhoz, / mint lánccal a kerék. / ... A szülőföld harangja szívedhez kongat” – vallja *Kancsónyi*

reménységgel kötetének *Szülőföld* című nyitóversében. Legújabb kötetében is megerősíti az olvasót a szeretett szülőföld iránti ragaszkodásáról, mikor ismét visszatér a templomtorony harangjának metonimikus-metaforikus, transzcendens távlatokat is sejtető költői képéhez: „Harangkondulás siet eléd a távoli toronyból / Zsongnak már a völgyek száz arany torokból”, „Belekapaszodom a harangkondulásba, és átlibbenek / egy fenyőágra. Majd föl a keresztig...”.

Simek Valéria az 1970-es években jelentkezett először versekkel különböző napi- és hetilapokban, majd irodalmi folyóiratok is közölték költeményeit: többek között Forrás, Somogy, Palócföld, Árgus, Vár, Agria, Pannon Tükör, Napút, Bárka, Kortárs, Vigilia. Már 1990-ben megjelent *Szétszórt bokraid közt* című első kötetének falusi életképeibe, érzékletesen megfestett tájverseibe, őszinte szerelmi vallomásaiba is beszüremkedik az elveszett gyermekkori emlékek nosztalgikus ábrándja, az idő múlásának fájdalmas tudomásul vétele. 1994-ben

megjelent *Féltő tekintettel* figyelni az emberi élet mulandóságát, a táj apró rezdülését. Az almaillatú nyár, az öreg diófa nyikorgó törzse, a dél kékje felidéli a lélek mélyén lappangó emlékeket, az elveszett otthon színeit. Az 1998-as kötetének metafizikus távlatában *Kancsónyi reménységgel* bizakodik, hogy minden kétségbeesés ellenére „a csend mélyéről kivirul a fény”. A hazai táj idilli szépsége, a hegyvidék varázsa a lélek menedéke csakúgy, mint 2004-ben megjelent *Elmúlnak mellőlem a hegyek* című kötetében: életképei, nosztalgikus vallomásai, melankolikus számvetései a múlt emlékeiből fakadnak. Verseinek van egyfajta sajátos élményvilága, amely az elveszett táj, a szeretett szülőföld, az elhunyt rokonok és a visszaálmódott gyermekkor emlékeiből táplálkozik.

A pomázi Kráter Műhely Egyesület gondozásában 2013-ban megjelent ötödik verseskötet – a *Csillagporos utakon* – folytatja a korábbi költészet hagyományait: a versek alapélménye a tájhoz való hűség, az elmúlás fájdalma, a múlt emlékfoslányainak búskomor felidézése: „A múlt raktárából / felhordod távoli, / tudatos emlékeid”, „Álom és ébrenlét mezsgyéjén / lebegve emlékezem” – olvassuk a *Szembenézel* és az *Olyan csöndesség volt* soraiban. A rezignált emléktöredékeket, az örökös elmúlás „időntúlvá nőtt” pillanatait mégis ellensúlyozza a természet varázslatos szépsége, a hársillatú szülőföld meghitt csöndje, az istenbe vetett hit megtartó ereje, a felragyogó, melengető fény sejtelmes transzcendenciája, a harangkondulás lélek-csitító békessége. A több mint 170 verset tartalmazó költői képekben gazdag kötet nem csupán az addig megjelent verseskötetek válogatott gyűjteménye, hanem újabb alkotásokat is tartogat. Az *Egyetlen út sem* című nyitóverset 11 tudatosan szerkesztett ciklus követi: *Kétszer egyetlen ember, Villanó, Könnyek kertjében, Elszegődött jövő, Az idő talpa alatt, Erőt is adj!, Hó hull hiányod útjain, Rőzsefény, Visszafelé futok, Égig nőtt csendben, Utak*; s ezáltal az út, ami a kötetnek visszatérő szimbóluma, motivikusan ismétlődik egyrészt a címben, másrészt a nyitóversben és a záróciklusban, mintegy keretbe foglalva a kötet darabjait. Az *Egyetlen út sem* nyitóversben az utat kereső lírai alany próbál hazafelé tartani, de a régi ház, az elveszett otthon, a szépséges táj, az idilli gyermekkor csupán az

álmodokban léteznek, már egyetlen út sem vezet egykori emlékeinkhez. Az *Utak* című záróciklusban visszatér az utat vesztett, bolyongó szubjektum alakja, aki hiába próbál tovább haladni a sehova sem vezető tájon, az addig megtett távolság is a feledés homályába vész, hacsak vissza nem hozzák álmaink: „Enyém a megtett út, / egy sejtetem, amit / lehunytt szememben őrzök”. Az út ősi toposz: az elindulás, az utazás, a megtett távolság, a valahova igyekvés, az életút, a célhoz érés, a megérkezés metaforikusságában összekapcsolja a múltat–a jelent–a jövőt: így bizonyos értelemben az idő és időtlenség, a végesség és végtelenség szimbólumává tágu. Ezt a motivikusan visszatérő útszimbolikát szövik át a bibliai utalások: a földet éggel összekötő csillagporos úton haladó elfáradt szubjektum megtorpan, magáll, letérdepel az út porában, majd Isten tovább egyengeti sorsát, míg fölemeli a mennyei út felé. A *Csillagporos utakon* címválasztás is metaforikus üzenetet közvetít: a csillag, a por és az út többször előforduló motívumként bukkannak fel a versek soraiban. A hazafelé tartó, utat vesztett lírai én nem csupán az utazás képzetét teremti meg: búzamezőket, szántóföldeket járva, vetések és aratások szívós munkájában ráakodik az út pora, a porban letérdepel, míg rásötétedik az éjszaka. Az éj fekete talpán szemlélődik a ragyogó csillagok fényében, majd felsejlik a végtelen. Az ószövetségi teremtéstörténetből ismert „por és hamu” valamint az újszövetségi jézusi szenvedéstörténet ismétlődő bibliai motívumai a szövegvilágnak: „egy napon / engem is elnyel az idő, és / nyomomat a por belepí” (*A csend most*); „Földből érkezéted, / föld takarogat” (*Érintetlenül*) – sorok a porból lettünk porrá leszünk gondolatát; a „Magam keresztje vagyok / az éjszakáim a rozsdás vasszegeket kalapálják, / kifeszítenek” (*Vívódva*) – versrészlet az emberi szenvedés, a keresztre feszítés, a közeledő halál és a túlvilági megváltás üzenetét közvetíti. A csillagporos jelző egyrészt („csillagporos út”, „csillagporos éjszaka”) misztikus, transzcendens távlatokat sejtet; másrészt a „csillagporos karácsony” színtagmában már inkább melengető, szeretetteljes jelentéssel társul.

A kötet versciklusai tematikusan szerkesztettek: visszafele pergetett emlékek sorából áll, az emlékfoslányok azonban néhol összemosódnak, s meg-

törlik a felnőtt édesanyától a gyermekkorig tartó életút fordított kronológiáját. A *Kétszer egyetlen ember* című első fejezet verseinek érzékletes tájfestései mögött egy megelégedett lírai ént sejthetünk, aki gyönyörködik a táj szépségében: a rügyező hajnalban, a megbúvó patakban, a papucsvirágos mezsgyékben, a téli hóesésben, június pompájában. A versek természet–Isten–ember harmóniáját sugallják. A második ciklus színesztéziás-impreszionista tájrajzaiban felvillannak régi emlékképek: a földet művelő szülők, a kaszáló édesapa vagy a háborúban hősi halált halt 28 cserneyi levente. A *Könnyek kertje* fejezetben a harangkondulás nem csupán a gyermekkor gyertya-melegét idézi fel, hanem a melankolikusabb hangvételű versek sorában a szegénység, a félelem és a bizonytalanság létszituációit is rögzíti. Az *Elszegődött jövő* ciklus témája a család: a szülei figyelmét igénylő, kis cipőben tipegő, kockavárat építő gyermek mosolya, ölelése. A gyermeki és a lírai fantázia egyaránt teret kap az *Illatodban* című vers költői képeiben: „Ujjaid alól kréta-szivárvány / emelkedik az égbe, / repülő katicák veszítik el pöttyeiket”. A gyermeki játék felhőtlen boldogságát, az oltalmazó szeretet melegségét beárnyékolják *Az idő talpa alatt* elmúlást sejtető képei. A csillagzuhanásnyi idővel nem lehet felvenni a harcot: megszaporodnak a magány, az elhagyatottságról, a félelem elégikus szólamai. Az *Erőt is adj!* ciklus legtöbb verse az Úrhoz intézett ima, fohász, vallomás. A harangszó mennyekig repíti az imát, hogy Isten megnyihitse a vergődő lírai én lelkét: „Vergődéseimben Isten fölemel. ...Szorít az övem végtelen, Uram, lazíts ezen a kényszeren” – olvashatjuk az *Egyensúlyvesztő* utolsó sorainak könyörgésében. A cikluson belül a versek másik csoportjában a gyertyaláng fényei a családi fészkek melegét, a karácsonyi ünnepeket, a régi kalácsillatú otthon emlékeit elevenítik fel. A *Hó hull hiányod útjain* a leghosszabb és egyben legszebb, legmegindítóbb versciklusa a kötetnek. A feszült, növekvő csendben magányosan meditáló lírai szubjektum eltűnődik veszteségein: elégikus, fájdalmas hosszúversekben emlékezik meg elhunyt szeretteiről. Az évtizedek múlásával egyre több felvillanó távoli kép idézi fel a halott édesanya emlékéit: kendőjének illatát, énekeinek dallamát, kilincstre támaszkodó kezét, arcának ragyogását,

halk lépteit, minden apró mozdulatát, a karácsonyok csillagporos hangulatát. Az elégikus gyászversek közül az egyik legmeghatóbb az *Elmaradtál!*:

„Már negyedszer jött a nyár,
az évszakod, és Téged
hiába keres kapával
kezeden éltető virágaid
között. A zsongó melegben a
kukoricatáblák nem
rejtenek többé, nem fűz
őszülő hajadba finom
vékony pókhálót az este. ...
Ma sem hiszem el, hogy
elmaradtál a nyár
lobogó tereiről.
Arcod izzó nyarában
ismerek rá a földre,
amint a délidő tikkasztó
csúcán állsz.”

A *Rözséfényben* ciklusban folytatódik az emléktöredékek sora: az elvesztett szeretteink csillagporos utakon járnak már, de az otthon melege, a konyha illata még felidézi mozdulataikat. Távoli időrétegek ködén még felvillan egy-egy régi emlék a szülők és a nagyszülők életéből. A *Visszafelé futok* ciklus a gyermekkor tündérvilágát idézi. A fejezet *Időtlen* című verse egyértelmű vallomás a szülőföldre való hűségéről: „itt vagyok otthon, / a kertben a porban”. Az *Égig nőtt csendben* verseiben megerősíti hitét, hazaszeretetét. Az *Életforrás* a szülőföld metaforája: a föld ország, haza, anyaöl, szent hely, otthon, élet, múlt, szokás, hagyomány. Felbonthatatlan kötődéseiről tesz vallomást *Összetartozás* című költeményében is: „A hegytetőn mondom, kiáltom: / - Gyönyörű vagy Bakony! / Összetartozunk, mint a / völgy az ölében kuncogó patakka”. A kötetet a már említett *Utak* ciklus zárja, ahol az út az egész kötetet átszövő, motivikusan is visszatérő metafora: az indulás és a megérkezés, a múltat a jelennel egybekötő és az emlékek szálát is összekapcsoló szimbólum.

Simék Valéria néha egysíkúnak tűnő, klasszikus lírai hangja nyelvileg-stilárisan igényes, költői képekben és alakzatokban gazdag poézis. Leggyakoribb alakzatai az anafora és az enjambement,

amelyek gördülékennyé teszik a hosszabb érték- és időszembesítő költemények gondolati ívét. Simek Valéria szentimentális lírikus, aki a jelenben elveszítettnek hitt, ám értékekben gazdag múltbeli emlékeken mereng. Meditatív, monológyszerű lírai áramlatainak költői képei választékosak: igei metaforái („lábujjhegyen lépked a hajnal”, „alácsordul a csend”, „felkéklik a csöpp virág”, „csillagporos éjszaka fészkelődik”), metaforikus-metonimikus képei („az idő lombján fészket rak az éj”, „a szivárgó idő megrepedt falai”, „az éj fekete talpa”, „öreg csizma az éjszaka”, „életedet tér és idő/ keresztfájára feszítette a január”) és szinesztéziás tájfestései („Mézes ízek szállnak át az/ őszi kerteken, almaillat,/ körteillat ölelkezik részegen”) esztétikai élményt nyújtanak.

A költőnő többféle műfajban jártas: a miniatűr tájrajzok és az epigrammatikus életképek mellett gyakran hosszabb lélegzetű gyászversekben, nosztalgikus elégiákban, őszinte vallomásokban, fohászokban, melankolikus visszatekintésekben, létfilozófiai számvetésekben készít leltárt a múltba vesztett értékekről. A múlt felvillanó emlékeiből felidézi a kaszát fenő édesapa, a kukoricatáblák

között görnyedő édesanya képét, kendője árnyékában eltűnő arcát, a felázott szántást, az árva ló nyerítését, a tavaszi szíromhullást. Rögzíti a múlt minden apró mozzanatát: mozdulatokat, hangokat, színeket, illatokat. Ember és természet szintézise metafizikus sejtésekkel átszőtt: mennyei jelek föl villanását fürkészi a tájban, földöntúli reménység sugárzik soraiból.

A kolostorcsend, tér és idő keresztje, szeg, begombolt kabát (begombolt halál) költői képei a Pilinszky-féle líra keresztény szemléletét idézik; a természetben Isten jeleit figyelő lírai én inkább Rónay György költészetével rokonítható néhány ponton, ám nyelvezete nem olyan tömör, mint Pilinszkyé, s nem is kapcsolódik az avantgard irányzataihoz, mint Rónayé. Simek Valéria sajátos költői hangja: harmonikus, egységes, zárt világ. Noha nyelvezete nem annyira változatos, játékos és merész, mint a posztmodern költészeté, nem is érintik a legmodernebb lírai áramlatok, költészete mégis olyan etikai-erkölcsi-esztétikai értékeket közvetít, amire érdemes felfigyelni.

(*Kráter Műhely Egyesület, 2013*)

Németh János: Az ördögszántotta hegy legendája (részlet) –1970

